

ISSN: 2146-8117 e-ISSN: 2148-6220 Sayı/ Volume: 9 Issue: 1 June / Haziran 2024

Nisâ Suresi 75. Ayeti Bağlamında Son Filistin-İsrail Gerilimine İlişkin Bir Değerlendirme

An Evaluation of the Latest Israeli-Palestinian Tension in the Context of Sura Al-Nisa 75

Bayram ÇINAR

Doç. Dr., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir/Türkiye,
kocacinarby@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4886-7610

Makale Bilgisi	Article Information
Makale Türü – Article Type	Research Article/Arařtırma Makalesi
Geliş Tarihi – Date Received	19 March/ Mart 2024
Kabul Tarihi – Date Accepted	06 June/ Haziran 2024
Yayın Tarihi – Date Published	27 June / Haziran 2024
Yayın Sezonu	June / Haziran
Volume 9	Issue 1

Atıf / Cite as: ÇINAR, Bayram. “Nisâ Suresi 75. Ayeti Bağlamında Son Filistin-İsrail Gerilimine İlişkin Bir Değerlendirme”. *Katre Uluslararası İnsan Araştırmaları Dergisi – Katre International Human Studies Journal* 9/1 (June/Haziran 2024), 1-19. <https://doi.org/10.53427/katre.1455613>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/katre/policy>

Published by İstanbul İlim ve Kültür Vakfı / Istanbul Foundation for Science and Culture, İstanbul, Türkiye.

CC BY-NC lisansı altında açık erişimli bir makaledir
(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr>) /
This is an open access article under the CC BY-NC license
(<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>)

Nisâ Suresi 75. Ayeti Bağlamında Son Filistin-İsrail Gerilimine İlişkin Bir Değerlendirme

Bayram ÇINAR

Öz

Kur'an muhataplarının dünyasında bir dini öğreti inşa eder. Norm inşası, belirli değerleri muhataplarının dünyasına ikame ederken, var olan bazı değerleri de yıkarak ortadan kaldırır. Dolayısıyla Kur'an'ın inananlarının dünyasına eklemek istediği bir ahlakî norm iddiası da vardır. Bir kutsal kitap olarak Kur'an buna göre inananlarına belirli şeyleri emrederken, bazı şeylerden de onların uzak durmasını ister. Ortalama her öğretilen beklenen de muhataplarına bazı emirlerle gelmesi ve onları bazı şeylerden de uzak tutmasıdır. Fakat öte yandan Kur'an tarihin bir zaman dilimine aittir. Dolayısıyla, belirli kültürel koşullara muhatap alan bu kitaptır. Bu kitabın, günümüze ilişkin mesajları olup olmadığı da teolojik olarak tartışmalıdır. Zira Kur'an'ın nâzil olduğu zaman diliminden sonraki dönemlere dönük mesajlar içerdiği varsayılabilir, konuya ilişkin bir başka sorun alanı ise bu uyarılmanın belirli kurallara bağlı olup olmayacağıdır. Aksi durumda her ayet bağlamından bağımsız olarak, her duruma uyarlanır. Teolojik olarak mümkün ve muhtemel olan bu durum, yorum bilim açısından sürdürülebilir değildir. Metodolojik bir soruna ilişkin olan bu akademik çalışmanın, kullandığı model ayet (Nisa 4/75), günümüzde yaşanmakta olan sosyal bir sorunla da ilişkilendirilebilme olasılığını da test etmiştir. Sözü edilen bu toplumsal sorun, Filistin-İsrail gerilimidir. Konusu ve bağlamı itibarıyla sözü edilen ayet; zor durumda kalan insanların durumunu düzeltmek, onlara yardım etmek için, keyfi yerinde ve daha konforlu şartlarda olan muhataplarını yardıma çağırır. Söz konusu Kur'an ayeti (Nisa 4/75), içinde yaşadığımız Filistin-İsrail çekişmesinde yaşanan mağduriyetleri azaltmak için Müslüman toplumun sorumluluk alması gerektiği temennisini ortaya çıkarmıştır. Zaten bu çalışmaya temel argümanları da bu temenni ilham etmiştir. Zira Kur'an perspektifinde hiçbir şey yapmadan beklemenin insani olması mümkün olmadığı gibi, İslamî olması da muhtemel değildir. Nisa suresi 75. Ayeti, insanî ve İslamî bu temenniye cevap veren bir mesaj içermesi açısından dikkatimizi çekmiş, sözü edilen ayet Kur'an'ın temel zihniyeti ve vakiyaya mutabakat algısıyla ele alınarak değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: İslam, Kur'an, Filistin, İsrail, Müstazaf-Müstekbir

An Evaluation of the Latest Israeli-Palestinian Tension in the Context of Sura Al-Nisa 75

Abstract

The Qur'an establishes a religious doctrine within the realm of its audience. Norm construction involves the replacement of certain values in the world of its participants, but it also entails the destruction and elimination of some pre-existing values. Hence, the Qur'an also presents a moral imperative that it seeks to impart to its followers and the world at large. The Qur'an, as a sacred scripture, mandates specific actions for its followers while also urging them to refrain from particular behaviors. An essential requirement of every doctrine is to impose certain obligations on its followers and prohibit particular actions. Conversely, the Qur'an is associated with a specific historical era. Thus, this work specifically tackles particular cultural circumstances. The theological debate on whether this book contains relevant messages for today remains unresolved. Even if we assume that the Qur'an contains lessons that are relevant to periods after its revelation, another issue arises regarding the adherence to specific principles in this adaptation. Otherwise, every verse is adapted to suit any circumstance, irrespective of its specific context. This scenario, which is both theoretically feasible and probable, is not sustainable in terms of hermeneutics. This academic study, in addition to addressing a methodological issue, examines a model verse (al-Nisa 4/75) and its potential association with a contemporary social problem. The social problem at hand is the ongoing tension between Palestinians and Israelis. The mentioned verse, in terms of its subject and context, encourages its interlocutors, who are in a favorable state of mind and in more favorable circumstances, to assist and enhance the circumstances of individuals facing hardship. The Qur'anic verse (al-Nisa 4/75) reveals the desire that the Muslim community should take responsibility of alleviating the concerns arising from the ongoing Palestinian-Israeli conflict. This desire has sparked the fundamental arguments of this research. According to the perspective of the Qur'an, remaining idle without taking any action is neither compassionate nor in accordance with Islamic principles. The 75th verse of Surah al-Nisa caught our attention due to its message that addresses both humanitarian and Islamic aspirations. We assessed the verse by comparing it to the fundamental principles of the Qur'an and its alignment with reality.

Keywords: Islam, Qur'an, Palestine, Israel, Defence and Protection, Values in Islam

1. Giriş

Kur'an ayetlerinin indikleri tarihsel koşulların dışındaki olaylarla ilişkilendirilmesinin imkânı meselesi, "Kur'an bize ne söyler" sorusunun da cevabıdır. Kur'an'ın sadece kendi tarihsel ve kültürel koşullarındaki muhataplarına bir mesaj verdiği, onun mesajının bugünü kapsamadığını varsayan tarihselciler olmuştur. Buna karşın; Kur'an mesajının coğrafya ve tarih üstü olduğu; dolayısıyla bu mesajın evrensel olduğu, varsayanlar da vardır. Müslüman geleneğin konuya ilişkin genel kabulü bu yönlüdür. Kur'an mesajının, kıyamete kadar gelecek herkesi muhatap aldığını varsayan daha kalabalık bir kitle, bu yaklaşıma yaslanır. Bu ikinci yaklaşım, bir metni kendinden sonraki bir zaman dilimine uyarlamayı ve yorum koşullarını göz önünde bulundurmamayı gerektirir. Zira Kur'an metni, nüzul sebebi denilen birçok öznel olayın sonucu tamamlanmış, belirli şartlar çerçevesinde ve dilin imkânları içinde var olmuştur.

Tüm bu sebeplerden dolayı Kur'an metnini günümüze adapte ederken belirli koşulları göz önünde bulundurmak ve ayetleri yorumlamak gerekir. Sözü edilen uyarlamalarda ortak paydalar olarak tüm koşulları masada tutmak ve gözden uzak tutmamak gerekir. Zira ancak aynı nitelikleri taşıyanlardan aynı sonuçlar elde edilir. Aynı durumda olanlara ilişkin, aynı değerlendirmeler yapılabilir. Kur'an'dan sonuç çıkarmak sorunlarına oradan çözüm üretmek, Kur'an'dan fetva vermek için en temel usul kaidesidir.

Kur'an'ın anlaşılacak isteyen bir metin olduğu ve muhataplarını kendisini anlamaya çağırdığı, konuya ilişkin temel hareket noktamızdır. O halde yapılması gereken, metnin anlaşılmasını engelleyen bariyerleri ortadan kaldırmak, örtük olan mesajlara ilişkin bilgiler vererek, Kur'an'ı daha anlaşılır kılmaktır. Metnin içerdiği ipuçlarından hareketle; *sözde örtük bir biçimde metinde ifade edilen anlama ulaşma, bu manayı daha belliğin hale getirme çabasına* yorum denir (Özcan, 2000, 196). Bu yüzden Kur'an ile hadiseleri ilişkilendirme çabası bir yorumlama çabası olduğu gibi, nüzul sebebinin dışındaki durumlarla vahyi ilişkilendirme çabası da te'vil kapsamındadır. Yorum, metni "inceleyip açıklama, örtük biçimdeki anlamı açığa kavuşturma ve bilinmeyenini anlaşılır hale getirme" gibi amaçlara dönüktür (Erten, 2013, 16). Delil ise, ipuçlarından yararlanma, muhtemel anlamları daha görünür hale getirme amacına dönüktür. Buna göre yorumcu, metindeki meçhulü sistematik bir yaklaşım içinde ancak yakalayabilir. Yorumu yapan kişi metinde yeni keşifler yapar, kendinden önceki yorumcuların kavrayamadıklarını kavrar. Başkalarının anlamayı başaramadıklarını metinde görür ve okur. Bu süreçte yorumcu daha önce düşünülemediğini düşünür, manasız zannedilen metinlerden mana üretir. Malumdan hareketle meçhule ilişkin kanıtlar elde etme çabası güder (Erten, 2013, 16). Bu tavır ile yorumcu, Kur'an metni de dâhil olmak üzere, muhatap olduğu her metin karşısında, pasif durumdan aktif duruma geçmiş olur. Artık yorumcu, sadece maruz kalan ve edinen bir birey olmaktan çıkmış; yeni bir inşa faaliyetine de başlamış olur.

Araştırmamızda, Nisa Suresi 75. ayet ile yaşamakta olduğumuz Filistin-İsrail gerilimini ilişkilendirme çabası güdeceğiz. Doğal olarak bu ilişkilendirmeler yapılırken, belirli riskler alıyor ve belirli tekellüflerde bulunuyor olacağız. Buradaki hareket noktamız, tefsircilerin ayete ilişkin yorumlarında ayetin *hâs* olması, hükmün *âm* olmasına bir engel görüp görmedikleri, bu ayetin hükmüne ilişkin bir genellemeye gidip gitmedikleri olacaktır.

2. İnsan Olmak Ortak Paydasında Birleşmek

Erdemleri savunmak ve reziletleri lanetlemek anlamındaki tutum, bireyin erdemleri korumak için, ihtiyaç halinde fazlasını yapmaya hazır olmasını ifade eder. “Ortak paydada birleşmek” ifadesi; ayrışmayı değil erdemler ekseninde birleşmeyi va’d eder.

Birey olarak yaşadığımız tecrübelerin birikimi olarak edindiğimiz yeni davranış repertuarları, kişiliğimizi belirleyen, bizi biz yapan bileşenlerdir. Bireysel tüm farklılıklarımız gibi, tepki ve tavırlarımız da farklılık arz eder. Ama bu farklılıklarımız ortak yanlarımızı inkâr etmemizi gerektirmez. Tüm farklılıklarımıza karşın biyolojik benzerliklerimiz insan türü açısından ortak ve paylaşılan değerlerimizdir. Biyolojik olarak organlarımızın aynı şekilde ve aynı yerde olması, insanlık açısından sözünü ettiğimiz ortak paydanın biyolojik zeminidir (Bulut, 2015, 65-81). Biyolojik benzerliklerimiz gibi insan olmaktan kaynaklanan ve *ortak insani değer* de denilen normlar hiyerarşisi ortak paydalarımızdan bir diğeridir. Fazilet ve reziletler de bu yönüyle biyolojik altyapılar gibi insanlar arasında paylaşılan değerlerinizdendir. Adına ortak payda denilen ve insanda ortak erdem ve ahlak parametrelerine kaynaklık eden bu değerler, bazı durumlarda ortak tavırlar geliştirmenin de anahtar zeminidir.

İnsanlığın kurduğu bu ortak dil, medeniyet olarak adlandırılır ve önemli oranda bu ortak değerlerden beslenir (Taşdelen, 2012, 8-22). Bu ortak normlar ve algılar, kurumsal bir *ortak insanlık mirası* olarak ortaya çıkarlar. İnsana ilişkin ortak beklenti ve temenniler de bu ortak insan mirasının bileşenlerindedir. Hukuk ve devlet birer kurumsal aygıt olarak insanlığın bu ortak beklentilerini cevaplamak ve belirli bir ihtiyacı gidermek için ortaya çıkmıştır.

Yaşadığımız son Filistin-İsrail gerilimi, insanlığın ortak değerlerinde ciddi aşınmaların olduğunu göstermiş, insanların değer yargılarını önemli oranda yitirdiğini ortaya koymuştur. İnsanlığın ilk gününden itibaren edindiği tecrübelerin bir hasılası ve neticesi olarak; oluşturulan kurumsal uluslararası yapıların işlevselliklerini yitirdikleri de süreçte görülmüştür. Askeri ve siyasi ittifakların anlamlarını yitirdikleri ve insanlık ailesinin zalim evlatlarına “dur” diyemedikleri bir dünyada, herhangi bir ittifaka dahil olmanın prestij dışında bir anlamı kalmadığı da net bir biçimde, bir kez daha görülmüştür (Erdoğan, 2021). Siyasal manipülasyonlar sebebiyle iletişim ve bilgi teknoloji araçlarının yanıltıcı birer aparata dönüştüğünün görüldüğü bu gerilimin sonunda, dünyada hiçbir şey eskisi gibi olmayacaktır. İnsanlık bundan böyle “adil dünya düzeni” gibi eski masalları dinlemeye razı olmayacak, böyle bir dayatmaya hayır diyecektir (Yılmaz-Alagöz, 2023, 113-124), diye umut ediyorum.

Müslüman dünyada kronik hal almış liderlik sorununa ek olarak, yerleşik hale gelmiş “bana ne” algısının, süreçte birey açısından öğrenilmiş çaresizlik bariyeri olarak, görev yaptığı gözlemlenmiştir. Öte yandan İsrail’in diyaspora Yahudileri ve uluslararası şirketleri üzerinden dünyanın geri kalanını esir aldığı da bu gerilim vesilesi ile farkına varılmıştır. Bu vesile ile İkinci Dünya Savaşında antisemitizm şemsiyesi altında dünyadan koruma kalkanı isteyen Siyonist lobiler, Yahudi katliamını mumla aratacak bir katliamı kendi eliyle icra etmişlerdir. Siyonist gelenek, ellerine fırsat geçtiğinde nasıl şeytanlaştıklarını ve nasıl zulüm yapılacağı konusunda Adolf Hitler’e rahmet okuttuklarını da süreçte ortaya koydular.

İnsanlık yakın geçmişte senin teröristin benim teröristim algısına şahitlik etmişti. Subjektif değerlendirmeler, dünyada ortak bir terörist tanımı oluşturmasını engellemiştir. Filistin gerilimi sebebiyle, dünya bu kez senin mazlumun, benim mazlumum şeklinde bir farkındalığa

gözerini açmış oldu. Ukrayna’da sivil ölümleri konusunda irite derecesinde alarm halinde olan batı dünyasının, Filistin’de siviller hastalar hatta çocuklar konusunda nasıl tutarsızlık sergiledikleri de bu süreçte görülmüştür. Batının kendi değerlerine ihanet ettiklerini de yine bu gerilim sebebiyle açık bir biçimde görüldü. Bu tavır, cahiliye söylencesi sebebiyle Müslüman gelenekçe tanıdık bir tutumdur. “Helvadan putlar yapardık, tokken onlara tapınır, acıkınca da verdik” anlayışının, cahiliye zihniyeti olarak zaman ve mekan üstü olarak varlığını sürdürdüğünü farkettik. Bu zihniyet; “*biz göstermelik kararlar alır kurallar çıkarırdık, ihtiyaç duyduğumuzda onlara tabi olur, diğerlerinin de buna itaat etmelerini temin ederdik. İhtiyaç duyduğumuzda ise bu kanun ve kuralları egale eder hiç yokmuş gibi davranırdık*” şeklinde ortaya çıktığını gördük.

Tanımda ortaklaşamayanların müşterek değerlerde birleşmelerine de olanak yoktur. İnsanlık ailesi içindeki değerler krizini ortaya koyan bu gerilim, değerler ölçeğinde aynı teraziyi kullanmıyor oluşumuzdan kaynaklanır. Çifte standartlı oluşumuz kaynaklı bu kriz, bir bütün olarak insanlığın, müşterek terazi kullanılması ile ancak çözülecek gibi görünüyor.

3. İnsani Ortak Değerlerin Savunulmasında Kur’an’ın Tavrı

Kur’an kendi tarihsel ve kültürel şartları içinde muhatap aldığı bireyleri, belirli değerler etrafında bir olmaya, belirli değer yargılarını sahiplenmeye ve onları korumaya çağırır. Bazı evrensel değerleri, insanlığın ortak değeri ve insan onur ve haysiyetinin parçası olarak korunması gerekenler şeklinde işaret eder. Bu değerleri korumak ve kollamak Kur’an’da sadece bireye ahlakî olarak telkin edilmemiş, bir bütün olarak bireye bir sorumluluk olarak yüklenmiştir. İslâm teşr’inin de ana gayelerini ifade eden, din tarafından korunması hedeflenen bu maslahatlar, önem derecesi açısından üç kademeli bir tasnife tâbi tutulmuştur.

Cuveynî’nin temelini attığı bu taksim, Gazzâlî tarafından “*zarûriyyât, hâciyyât, tahsîniyyât*” şeklinde formüle edilerek literatürdeki yerini almıştır. *Zarûriyyât*, dinin korunmasını en üst düzeyde istediği yararları temsil eder. *Zaruriyyât* toplumun varlığı ve dirlik düzenliği için vazgeçilmez temel hak ve değerleri ifade eder. Literatürde “*zarûriyyât-ı hamse, makâsîd-ı hamse, külliyyât-ı hamse*” gibi adlarla anılır. Bazı âlimler tarafından *zarûriyyâtın* bu beş temel esasa sınırlı olduğu ifade etmiş, bazıları da bunun daha fazla olduğunu düşünmüştür (bkz. DİA, *Mâkasidu’ş- Şeria* md.).

Şâtıbî’nin de vurguladığı üzere bütün delillere bakılarak, dinin her durumda bu beş aslı koruduğu tespit edilse bile; hükmü bilinmeyen konuların sadece bu esaslara göre değerlendirilmesi yeterli olamaz. Bu durumlarda tafsili delillere de bakmak icap eder. Kur’an’ın korunmasını gerekli gördüğü ve uğrunda ölünebilecek *zaruriyyatu’l- hamse* olarak bilinen bu değerler:

1. Can güvenliği/emniyeti
2. Mal güvenliği
3. Nesil güvenliği
4. Akıl güvenliği
5. Din güvenliği

Birey, bu değerlerden biri tehlikeye girdiğinde, söz konusu bu hakları korumak için ölüm dâhil bütün/bazı riskleri alabilir. Bireyin dini olarak söz konusu riskleri göze almasında teolojik açıdan bir sakınca yoktur. Bu haklardan biri tehlike altında olduğunda, kişi belirli riskleri aldığı

için, dinî olarak mesul tutulmayacağı varsayıldığı gibi, sorumlu olmayacağı da düşünülür. Hatta bu riski göze alıp söz konusu değerler için bazı şeylerden vazgeçmeyi bildiklerinden dolayı, onların ödüllendirileceği de Kur'an'da ifade edilir (Tevbe 9/111). Kur'an ifadesiyle belirli bedelleri ödemiş, *“iman edenler, Allah yolunda hicret edip savaşanlar”* ın Allah'ın Rahmetini ummaya daha layık oldukları da dile getirilir (Bakara 2/218). *“İster Allah yolunda öldürülmüş olun, isterseniz de Allah'ın rahmet ettiği bir başka şekilde ölmüş olun, şunu bilin ki, Allah'ın bağışlaması ve rahmeti, dünyada topladığınız her şeyden ve her türlü menfaatten daha hayırlıdır”* (Âl-i İmrân 3/157). İhlaslarını korudukları sürece, Allah yolunda fedakârlıkta bulunanların¹ kendilerine va'd edilene nail olacakları dile getirilir. Sözü edilen bu mükâfat, onların dünyada geride bıraktıklarıyla mukayese edilemeyecek kadar anlamlı ve değerli olacağı da söz konusu ayetlere yansır.

Konuya ilişkin ayetlerde dikkatlere sunulan şey, Allah'ın vadinden dönmeyeceği va'dini mutlaka gerçekleştireceğidir. O, kurallarını koruyacağını, kullarının yaptıklarının mükâfatını-cezasını mutlaka vereceğini (Âl-i İmrân 3/195) deklere eder. Birbirini te'yid ve te'kid eden bu ayetlerin muhatapta uyandırdığı ilk intiba; insanın neyi nasıl yaptığına ek olarak; ne için yaptığının da dinin normları arasında yer aldığıdır. *“Sizinle savaşanlarla Allah yolunda siz de savaşın. Fakat kuralları çiğneyerek haddi aşmayın. Çünkü Allah, haddi aşanları sevmez”* (Bakara 2/190). Bu ayet; ilkeli, sınırları olan bir savaş, barışın mümkün olmadığı bir durumda, Kur'an tarafından da muhataplarına salık verilmiş, onların kendi hukuklarını savunmaları istenmiştir (Doğan, 2018, 97-118). İnsanların barışı temin için; bazı durumlarda savaşmaları gerektiğini farkına varamayacakları ihtimaline karşın; *“Hoşunuza gitmese de savaş size farz kılındı. Zira hoşlanmadığınız bir şey sizin için hayırlı olabilir. Hoşlandığınız bir şey de sizin için kötü olabilir. Gerçeği Allah bilir, siz bilemezsiniz.”* (Bakara 2/216)_ buyrulur.

4. İnsani Ortak Değerlerin Savunulması ve Korunmasında Nisa Suresi 75. Ayetinin Taşıdığı Ekstra Mesajlar

Kur'an, bireyin sadece kendi değer ve normları için değil, başkalarının söz konusu değerleri de tehlikeye düştüğü durumlarda; kendi değerleri tehlike altındaymış duyarlılığında olması gerektiğini, inananlarına telkin eder. “Bana ne” ci zihniyeti lanetleyen bu tavır, Müslüman bireyin, başkalarının bu hak ve hukuk arayışında sessiz kalamayacağını, bana neci bir tavır takınamayacağını ortaya koyar. Haklarını koruma ve onları sahiplenme konusunda bireyi kendi başının çaresine bakmak zorunda bırakmayan, aynı değer yargılarını savunan ve bunun bir insanî hak ve özgürlük olduğunu düşünen herkesin, seferber olmaları gerektiğini varsayar. Bu hak arayışının nihayete ereceği güne kadar herkesin yardımcı hizmet personeli olarak sorumluluk üstlenmesini, bir ilke olarak muhataplarına telkin eder. Bu mesaj, Kur'an'ın iç bütünlüğünde farkına varılacak bir yaklaşımdır.

Nisa suresi 75. ayette Kur'an'ın teorik bu algısı, bir metin olarak ortaya çıkar ve temel hak ve özgürlükleri konusunda yardıma ihtiyaç duyan birey ve toplumlara bu haklarını edinmek konusunda yardım edilmesi gerektiği, inananlarına bir sorumluluk olarak sunulur. Bu ayetin, verdiği açık mesaj, insanları *temel hak ve hürriyetlerinden mahrum eden ve onları yurtlarından*

¹ İster cephede ister cephe gerisinde olsun, nasıl öldüklerine değil ne için yaşadıklarına ve öldüklerine dikkat çeken ayet, eylemin yöneldiği hedefin değerini gözler önüne serer.

çıkaran değer tanımaz bu kitleye karşı bir mücadeleye girilmesidir.

Onlarla sadece siyasi ve ekonomik olarak değil fakat askeri mücadeleyi de dışlamayan seçeneklerle, hukuki askeri, kültürel, ticari ve her türlü mücadeleye muhataplarını çağırır. Böylece hak –hukuk tanımayan söz konusu despot toplumun, başkalarının hukukuna riayet etmesini temine çabalar. Gerekliyorsa da başkalarının haklarını riayete zorlamayı amaçlar. Onların, başkalarının haklarına saygıya mecbur edilmesi, hak sahiplerine haklarının iade edilmesine despotların razı olmalarıdır. Kur'an'ın sunduğu bu perspektifte, söz konusu sorumluluk, Kur'an'a iman ettiğini söyleyen Kur'an'a muhatap, zulme uğrayanların dışındaki her bir bireydir. Yani bu yük, öncelikle kendini İslam'a nispet eden her bireyin sırtına bırakılmış bir sorumluluktur.

Bu sorumluluğun tek tek ayetlerde defalarca dile getirilmemiş olması, durumun bunun aksi olduğuna ise kanıt olamaz, zira dinin felsefesi ve ruhu; bir bütün olarak sorumlu olduğumuz algısını besler. Bu durum;

إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ

(Kamer 54/49) her şeyi bir ölçüye göre yarattığını söyleyen ayete rağmen, Kur'an'da kadere iman yoktur diyenlerin durumuna benzer. Zira her şeyin ölçülü olduğu bir ortamda ölçsüzlükten söz etmeye imkân olmadığı gibi, bu ayete rağmen ayrıca; kader vardır demeye gerek de yoktur. Çünkü ölçülülük ölçsüzlüğün çelişimidir. Biri varken öteki olası değildir. Bu durum, evrende düzensiz hiçbir şey yoktur dedikten sonra; her şeyin düzenli olduğunu söylemeye ihtiyaç olmaması gibi bedihi bir mantık ilkesidir.

Kur'an kendi bütünlüğü ve uslûbu içinde, bir zihniyet olarak zulme tepkisiz kalınamayacağını vaz' eder. Öte yandan Kur'an'ın bir metin olarak, insanın bazı sonuçları akıl yürütmelerle elde edebileceklerini ortaya koyar. İslam inancında, mantığın her durumda varlığını ve korunduğunu garanti altındadır fakat bunun üslup olarak nasıl sunulacağı ilahi iradenin yansıma biçimine göre değişiklik gösterir.

Dinin sorumluluğumuzu bize hatırlatan zihniyeti, rivayet metinlerine yansımıştır. Zulme tepkisiz kalmamayı telkin eden bir farkındalığı işaret eden bir rivayette, Hz. Peygamber zulüm karşısında duyarsız kalmanın Müslüman açısından olanaksız olduğunu, şu şekilde ortaya koyar:

مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ.

Bu hadiste, tema müminin maruz kaldığı bir kötülüğe karşı tavrı değil, rastlaştığı ve tarafı olmadığı bir kötülük karşısındaki tavrına vurgu yapılır. Burada sözü edilen mümin, ne söz konusu eylemin öznesi ne de direkt nesnesidir. İlk bakışta metinden anlaşılan şey, onun bu kötülüğün sadece şahidi olduğudur. Metne göre müminin bu haksızlık karşısındaki tavrının ise rivayete göre şu şekilde olması umulmuştur:

1. Eli ile düzeltmek, olaya müdahil olmak ve zulmü engellemek.
2. Dili ile düzeltmek, teorik olarak haksızlığın karşısında durmak ve uygun platformlarda bunu söylemek.
3. Ne söylem ne de eylem düzeyinde tavır takınma ihtimali olmayanların ise olmakta olanı boykot ederek, ona kalbi bir tepki ortaya koymaları, üzüntülerini bildirerek kalbiyle buğz etmektir (Müslim, 1992, 1/69 (İman (49))).

Eş'arî'nin konuya ilişkin değerlendirmesi, “eğer güçleri yetiyorsa, elleriyle ve dilleriyle zulmü engeller. Şayet buna güçleri yetmiyorsa kalpleriyle, iyiliği emretmenin, kötülükten sakındırmanın farz olduğu konusunda selef icmâ etti” şeklindedir (Eş'arî, 1413, 168). İslam Kültür geleneğinde, birey sorumluluğunun sınırlarını tespit konusunda kullanılan ilkelerden olan söz konusu rivayette dikkat çeken nokta, metinde herkese bir sorumluluk alanı verildiği ve hiç kimsenin bundan müstesna kılınmadığıdır (Eş'arî, 1950, 2/125, 126). Metnin sağladığı imkânlar ile konuya ilişkin kullanılan kıstas; bunun *bir hak değil, bir sorumluluk olduğudur*. Dolayısıyla, bireye yüklenmiş bir vecibedir. Bu yüzden mesele bireyin haklarını kullanıp kullanmadığı değil, vazifelerini kuşanıp kuşanmadığı şeklinde ele alınmıştır. Bu hadis, meşruiyet alanını ise:

وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ

“İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü meneden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir” (Âl-i İmrân 3/104) ayetinden alır. Söz konusu hadise ilham veren ayet metninin, bu olduğu düşünülür (Kerim, 1994, 212). Müslüman gelenekte kamu alanını dizayn etmekte etkin bir ilke olan “*el-emru bi'l-Ma'ruf ve nehyu ani'l-Munker*” ilkesinin de buradan mülhem olduğu söylenir.

Mu'tezilî âlim Kâdî Abdulcebbar, genel akım Müslüman geleneğin kullandığı delile alternatif bir başka delil kullanır;

وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي

حَتَّى تَقِيءَ إِلَى أَمْرِ اللَّهِ فَإِنَّ فَاءَتْ فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِ

Müminlerden iki grup savaşırlarsa aralarını düzeltin. Biri diğersinin haklarını ihlal ederse hak ihlali yapana karşı, hakkı ihlal edenler ile birlikte, haksızlık yapan Allah'ın emrine dönünceye kadar, savaşın. Eğer dönerse artık aralarını adaletle düzeltin ve adil davranın. Şüphesiz Allah adil olanları sever (Hucurat 49/9) ayetine dayanarak; “*el-emru bi'l-Ma'ruf ve nehyu ani'l-Munker*” in uygulanma biçimlerinden birine daha dikkatlerimizi çeker (Abdulcebbar, 2013, 2/676). Sözü edilen ilkenin, farklı inanç gruplarına karşı değil, aynı inancın mensuplarına karşı da bir duruş ortalaması garanti edildiğini ortaya koyar. Bu görev Müslümanların haklarını gayrimüslimlere karşı korumak değildir. Ayetin anlam alanı, Müslümanların; Müslümanlar ile olan hukuklarının ikamesinde de, ilkesel bir duruşu müminlerine telkin eder.

Mesele bütünlüklü ve sistematik bir biçimde ortaya konulduğunda, Müslüman bireyin, yaşadığı evrende toplumdaki sosyal konumu ve pozisyonuna bağlı olarak sorumlulukları da değişir. Fakat asla bireyi sorumsuz ilan eden “bana neci” bir tavrı sergileyebilmesine imkân vermez. Bireyin tavrının ne olabileceği konusunda referans noktası, kişinin sosyal hiyerarşide işgal ettiği yerdir. Buna göre hiyerarşide daha yukarda duranın, sorumluluğu da daha fazladır.

Filistin-İsrail gerilimi özelinde her birimize düşen sorumluluklar vardır. Konuya ilişkin yapılabilecekler de bu temel algıların imkân verdiği olanaklar çerçevesinde olacaktır. Bulduğumuz sosyal statü ve ifa ettiğimiz sosyal roller, yapabileceklerimizin de sınırını belirler. Fakat metinlerin bir bütün olarak bize verdiği mesaj; bu sınırın asla etkisiz ve tepkisiz kalmak basamağında olamayacağıdır. Zira konuya ilişkin işaret ettiğimiz hadis metni, boykot edip protestoda bulunmanın bu konudaki alt limit olduğunu bildirerek, tepkisiz kalma imkân ve ihtimalini ise yok eder. Dolayısıyla ya “elimizle düzeltmek” ya da ona eşdeğer bir şeyler yapmak

gerekir. Buna gücü yetmeyenlerin dilleri ile düzeltmek veya ona eşdeğer bir tutum sergilemeleri de icap eder... Bu iki tavrı sergilemeye güç yetiremeyenler ise, yapıları protesto etmek ve fiilin öznesini, psikolojik olarak yalnız bırakmak, onu lanetlediklerini mesaj olarak iletmek zorundadırlar. Her durumda birey olarak göstereceğimiz tavır, hadis metninde dile getirilenlerden birinin şemsiyesi altında olacaktır. Bunun dışındaki bir tavır ise İslam öğretisi çerçevesinde meşru kabul edilmemiştir. Metinlerin verdiği doğal mesaj, aksi bir yargının onaylanamayacak olmasıdır.

Âl-i İmrân suresi 104. ayette ifade edilen durum ise; hak sahiplerine haklarını iade eden kurumsal bir yapılanmaya gitmelerinin gerektiği şeklindedir. İcra gücü de olan kurumsal bir yapılanma öneren bu ayetin verdiği mesaj, Müslüman gelenekte *hisbe* teşkilatına kaynaklık etmiştir (Tekin, 2023, 132-150).

İnsan olarak, olaylar karşısında takınmamız gereken tavır telkin eden ayetlerden biri diğeri olan Nisa suresi 75. ayetin sunduğu perspektif, Filistin-İsrail sorununa ilişkin bir değerlendirme yapmak imkânını bize verir. Bu yorumların bir hasılası olarak, söz konusu bu güncel soruna Kur'an'dan metodolojik bir yaklaşımla çözüm üretmek mümkün görünüyor. Çalışmamızda bunun imkânı ve sınırları, ortaya konulmaya çalışılacaktır.

5. Ayetin Nüzul sebebi: Kültürel Ve Tarihsel Olarak İçerdiği Mesaj

وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَهْلُهَا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا

Hem sizin 'ne'niz var! Size ne oluyor ki! Müstazaf erkek, kadın ve çocuklardan: "Rabbimiz! Bizi halkı zalim olan bu beldeden çıkar. Bize kendi katından dostlar kıl. Bize katından yardımcıları ver" diye yardım istedikleri hâlde, Allah yolunda savaşmıyorsunuz? (Nisâ 4/75).

Nüzul sebebinden bağımsız olarak bu ayetin uyandırdığı ilk intiba; Allah'a yakaran ve O'na dua eden, bu kitlenin Müslümanlar topluluğuna mensup olmayıp, onların Müslümanlardan yardım da talep etmedikleridir. Onların duaları Allah'a, talepleri de Allah'tandır. Fakat Allah vahiy ile kendisine yapılan bu dua ve kendisinden yapılan bu talebi gerçekleştirmeyi; müminlere bir sorumluluk olarak yükler. "Çaresiz kalmış ve zulüm görmekte olan bu insanların acılarına karşı nasıl ve neden duyarsız kalıyor, bunu neden görmezden geliyorsunuz", diyerek müminleri sorumluluk üstelenmeye çağırır.

Varsayıma göre Hz. Peygamber, Mekkeli müşriklerle yapmak zorunda kaldığı üç savaştan sonra; onlarla sıcak ilişkiler kurmak, Müslüman toplum üzerindeki gerilimi azaltmak istiyordu. Öte yandan siyasi otoritesini de Mekkeli muhaliflerine kabul ettirecek bir hamle yapmayı amaçlıyordu. Zira Hudeybiye Antlaşması'ndan önce Medine güneyden Mekkeliler'in, kuzeyden ise Gatafan ve Fezâre kabilelerinin yanı sıra, Hayber Yahudilerinin tehdidi altındaydı. Hz. Peygamber, siyasî-askerî durumu iyi olmayan Medine'yi, siyasi ve askeri tehlikelerden uzak tutarak, İslam'ı daha rahat bir ortamda yaymak istiyordu. Büyük bir tehlike arz eden Hayber Yahudileri problemini halletmek için Mekkelilerle bir barış antlaşması yapmak istemişti (Özkan, 2010, 43-59).

Hz. Peygamber'in Hudeybiye'yi sonuç veren bu seferi, Kâbe ziyareti gibi görünse de; her ne şekilde olursa olsun, Hz. Peygamber, Kureyş müşriklerini bir antlaşma metni ile kontrol altına alıp, siyasî otoritesini Arabistan yarımadasındaki bütün muhaliflerine kabul ettirmeyi amaçlamıştı.

Hicrî 6. yılda imzalanan bu antlaşma ile Müslümanlar çevresel baskılar sonucu, Medine'ye doğru sürekli hale gelen göçü durdurmak mecburiyetinde kalmış, Hudeybiye Antlaşması'nı yapmaya mecbur kalmıştır (Kapar, 2016,155-175). Bu antlaşmanın bir maddesine göre, bundan sonra Müslüman olup Mekke'den kaçanlar, iade edilecekti.² Böylece hicret imkânı bulamayan Müslümanlarla bir fırsatını bularak, buldukları yerden Medine'ye kaçanlar bu madde gereği iade edildiler. Söz konusu madde gereği iade edilenler, geride trajik anlatılar bıraktılar... Hicret imkânı bulamayan Müslümanlar, bunların eşleri ve çocukları Mekke'de kaldılar (Kahraman & Dönmez, 2020, 95-96). Bu insanlar, söz konusu sebeplerden dolayı kendi değerlerinden uzakta, müşriklerin zulüm ve baskıları altında yaşamaya devam ettiler...

Yaşadıkları yerlerde bu müminlere karşı yapılan işkence ve baskı dayanılmaz hale geldikçe, onlar Allah'a yalvarıyor ve kendilerinde bir kurtuluş yolu göstermesini, kendilerine bir kurtarıcı göndermesini istiyorlardı.

Antlaşmaya imza koyan taraf olarak Hz. Peygamber, emanet sıfatına mugayir davranarak, antlaşma kurallarına muhalefet eden farklı bir tavır alamazdı. Bu yüzden ilk bakışta yapılacak bir şey yoktu... Nisa suresinde sözü edilen bu ayetler, kendi değerlerinden uzakta zulüm ve baskıya uğrayan insanların dua ve niyazlarına bir cevap olmakla beraber, bu ayetlerde sözü edilen tablo, nüzul sebebine konu olan toplumun durumunu aşan tarafları da içerir... Bu yüzden, ayette sözü edilen durum, nüzul sebebinin sınırlarını aşan bir potansiyel de barındırır.

Savaş insanlıkla yaşıt bir sosyal vaki'dir. Bir savaşı meşru hale getiren ise sözü edilen savaşın gerekçeleridir. İnsanların kendilerini savunma haklarını ellerinden alarak, mazlumların kendi hakları için savaşma olanaklarını yok eden bir savaşın ise legal olduğu söylenemez. Zira kendilerini savunma hakları ellerinden alınan insanların kendi haklarını koruması engellenmiş olur. Bu durumda; uluslararası kurumlar barışı temin etmek bir yana, uluslararası ilişkilerde adaleti sağlamak imkânlarını, sürekli canlı tutulmak durumundadır. Adaletin temini ve barışın ikamesi imkânı kalmayan zayıf düşürülmüş bu insanlar, aksi durumda birer birer ortadan kaldırılır...

Bu gün dünyanın gözü önünde Gazze'de olan da uluslararası kurumların olup bitene seyirci kalmasıdır. Barışı tesis etmek potansiyeli olan uluslararası tüm yapılar Siyonist lobiler tarafından esir alınmış ve işlevsizleştirilmiştir. Bu yüzden insanlık, sessizleştirilmiş, medya Filistinli mazlum ve mağdurların tepkilerini ekranlara taşımaz olmuştur.

İslam'ın savaşa ilişkin durduğu yer; savaşın hukukî ve ahlâkî meşruiyetini belirlemek ve onu haklı kılan amaçlara sadakat göstermektir. Buna göre savaş bir düzenin ikamesi istikrarın temini için muhtemeldir, Fakat olguyu saptırmamak, toplumu aldatmamak gerektir. Toplumu savaşın gerekliliğine inandırmak için sahte delil üretmemek gerekir.

İslam'ın, savaşı muhtemel çözümlerden bir çözüm olarak gördüğü doğrudur. Fakat bu çözüm, diğer tüm çözümlerin işlevini yitirdiği noktada devreye girer. Haklarını elde etmek konusunda kendisine başka hiçbir seçenek sunulmamış, birey ve toplumun ise haklarını temin konusunda ısrarcı olmaları istenir. Şayet gerekiyorsa ölmek dâhil her tür riski göze almak, İslam

² Hudeybiye barışının ilgili maddesine göre "Kureys'ten birisi bu arada İslâm'ı kabul eder ve Müslümanlara sığırsa, bu kişi Müslümanlar tarafından kabul edilmeyecek; fakat Mekke'ye iltica eden hiç kimse Müslümanlara iade edilmeyecektir" (Azimli, 2010, 35-48).

hukuku açısından makbul ve muteberdir (Özdemir, 2013, 113-134).

Öte yandan klasik İslam hukuku eserlerinde bireyi savaşa götüren süreçler ihmal edilmediği gibi, savaş ilanının nasıl olacağı da belirli kurallara tabidir. Savaşın yönetimi, bitirilmesi, tutsaklara nasıl muamele edileceği, ganimetin nasıl paylaşılacağına, barışın nasıl yapılacağına vs. kadar ayrıntılara yer verilmesi, savaşın hukukilik ilkesi çerçevesinde sürdürülmesi gerektiğini telkin eder.

Kur'an'ın "*haddi aşmayın*" (Bakara 2 /190) uyarısı, Müslümanlarda bir teyakkuz hali oluşturur. Müslüman, âlemde savaşın mümkün ve muhtemel olduğunu varsayar, fakat bu savaş kuralsız olamayacağını dolayısıyla hedefe giden her yolun meşru olmadığını, kişi ya da toplumu haklı kılan nedenin savaşan tarafın dini ya da tarafı değil, ne için savaştığını ortaya konduğunu varsayar. İlk dönemden itibaren İslam hukukçularının konuya dair detaylı değerlendirmeleri, savaşın bir hukuku olduğunu göstermekten ibarettir. Ortaya koydukları eserler de onların bu sorumlulukları içselleştiklerini göstermektedir.

Savaşta; Müslüman muhatabına güven veremediği, yeterince inandırıcı olmadığı için öldürülen bir düşmanın hesabı, Hz. Peygamber tarafından onu öldüren asker (Usame b. Zeyd)'e sorulmuştur. Zira ortaya çıkarılan fiili durumda, öldürülen o kişinin aslında öldürülmesi gerekmiyordu, Müslüman asker, öldürmek zorunda kalmamasına karşın, düşman saflarda savaşan muhatabını, hukukilik sınırını aşarak öldürmüştür. Onun ilkesellikten uzak, önyargılı duygusal tutumu Hz. Peygamber tarafından "*kalbini açıp baktın mı*" şeklinde eleştirilmiştir.

Mekke'nin fethi için savaşa giden ordunun, yavrulamış bir köpeği rahatsız etmemesi ve ona zarar vermemesi için; köpeğin yavruladığı bölgeye nöbetçi askerin görevlendirilmesi de Hz. Peygamberin savaş, ahlakına ilişkin diğer bir tutumudur.

Bu örneklerden ilki savaşan unsurlara karşı takınılan dikkat ve hukukilik ilkesinin korunmasına, ikincisi ise, savaşmayan unsurlara karşı da hayvan olsa bile, korunması gereken sınırlar olduğu, savaşmayan bu unsurların haklarının ihlal edilemeyeceği sonucuna bizi ulaştırır.

Kaldı ki bu tutum Hz. Peygamber ile de sınırlı değildir. İlk halife Ebu Bekir'in, savaşan orduya bir direktif olarak yaptığı konuşmada, düşmanlarının sadece cepheye kendileri ile savaşan askerler olduğu, tarlalarında çalışan insanlara dokunulmaması, onlara zarar verilmemesini telkin etmesi de; aynı ahlaki tutumun inşa ettiği bir neticedir.

Müslüman gelenekte meşru sebepler ortaya çıktığında, savaşmak da meşruiyet kazanabilir. Kur'an'da savaşla ilgili ayetlere bakıldığında, İslâm'ın, zulmü ortadan kaldırmak, din yüzünden baskıya uğrayan insanların mağduriyetini gidermek ve onlara karşı haksız saldırıyı ortadan kaldırmak için savaşa izin verdiği görülmektedir (Özdemir, 2013, 113-134).

Nisa suresinin sözü edilen bu ayetinde, haklarından alıkonulan ve dinleri sebebiyle baskıya maruz kalan insanların haklarına kavuşmaları için inananların risk almaları telkin edilmiştir. Amacı meşru olan ve kuralları net olan bu savaşı yapanlar, adaletin temini ve hakkın yerini bulması için çabalar. Hatta belirli değerleri korumak için belirli kuralları olan savaşçıların, Allah'ın rızasına nail olabilecekleri umulur. Çünkü onlar, başkalarının uğrunda savaşılmayı gerektiren değerleri için, kendi hayatlarını riske etmişlerdir. Değer yargılarını yaşatmak için kendileri için önemli, şeyleri riske edebilen insanlar bu yönüyle övülmüş ve dini olarak ödüllendirilmesi gerektiği düşünülmüştür.

Allah'ın rızası kavramını bu noktada irdelemek gerekir. Allah'ın bir kişiden razı olması; onun tavır tutum ve çabasının Allah'ın evrende olmasını istediği bir şeye yönelmiş olması anlamına gelir. Kişi bu durumda Allah'ın emrinin yerine gelmesi için çaba harcamaktadır. Ya da Allah'ın olmasını istemediği şeyin karşısından yer alması yani Allah'ın olmasını irade etmediği şeyin olmaması için çabalar anlamı taşır. Bu anlatıda, Allah'ın rızasını hak eden eylem; insanların temel hak ve özgürlüklerine engelin ortadan kaldırılması ve zavallı duruma düşürülmüş insanlara koruyucusu olunması istenmiş olması ve onların himaye edilmiş olmalarıdır.

6. Müfessirlerin Nisa 75. Ayete İlişkin Yorumları

Ayetin mesajının hususi mi yoksa umumi mi olduğu noktasında, müfessirlerin tereddütleri olduğu söylenebilirse bile; ayetin mesajının dolayısıyla hükmünün, aynı nitelikleri taşıyan tüm insanları kapsadığı tartışma götürmez. Kendilerini İslam'a nispet eden herkese bu mesajın bir sorumluluk yüklediğini öngören yaklaşımın, daha güçlü gerekçelere sahip olduğu da söylenebilir.

İmam Mâturîdî, ayette sözü edilen müstazaf duruma düşürülmüş onların, canlarını ve mallarını güven altına almak ve onları korumak, Müslümanlara yüklenmiş bir sorumluluktur; görüşünü savunur. Aslında bir yerde kalmak zorunda olmayan, başka yere gidebilecek olanların; yani müstazafların dışındakilerin, adaletin temin edilmediği ortamlarda, bulunmalarının sorunlu olduğu ifade edilerek, onların da güvenliği temin edilemeyen bu bölgeyi terk etmeleri gerektiği (Nisa 4/97) söylenir. Buna imkân bulamayanlar ise - ki onlar bu ayette dile getirilmiş olanlar - müstazaflardır. Onları güven altına almak da Mâturîdî 'ye göre ümmetin omuzlarına yüklenmiş bir yük olarak görülür(Mâturîdî, 2005, 3/257, 258).

Râzî, kendisine müstazafların durumları iletilmiş insanların, onları güven altına alacak çabalara girişmesi, onlar için cihad etmeleri gerektiğini söyler. O, kendilerine müstazafların durumları iletilmiş olanlara, “*onlar için cihad etmek, vacip olur*” der. Yani İslam hukukuna göre yardım imkânı olanlar için bundan kaçınma imkân ve ihtimali yoktur (Râzî, 1420, 10/141). Kim hangi biçimde yardım edebilecekse o şekilde yardım etmekle mükelleftir. Kurtubî'nin yaklaşımı da bu yöndedir. Ona göre de; bunların (müstazafların) canlarının mallarının kurtulması için cihad yapmak, bu ayetle; imkânı olanlara farz kılınmıştır (El-Kurtubî, 1964, 5/279).

Mâverdî ayete ilişkin olarak, sözü edilen grubun Mekkeliler olduğundan başka hiçbir değerlendirme yapmamıştır. O, bu ayetin Hudeybiye sonrası Müslümanlara bir sorumluluk yükleyip yüklenmediğini de söylememiştir (Mâverdî, ty. 1/506).

Zâdu'l-Mesir'de ise, sözü edilen grubun; “Allah'tan, kendilerini sıkışıp kaldıkları o yerden çıkaracak bir veli ve kendilerini müşriklerden koruyacak bir yardımcı istediler”, demekle yetinilir (El-Cevzî, 1422, 1/432). Müminlere bu duadan düşen sorumluluk hakkında ise müfessir susar. “Size ne oluyor da!” ifadesine muhatap olan müminlerin, bu hitaba karşılık neyi yapması gerektiği de Zâdu'l-Mesir'de ifade edilmemiştir.

Zemahşerî, Nisa suresi 75. ayette kullanılan “*fi sebililleh*” ifadesinin irabından hareketle emrin, *Allah yolunda ve ezilenlerin kurtuluşu uğrunda savaşın* anlamına gelebileceği gibi, Allah yolunda derken, anlam daraltılarak; bu “özellikle ezilenlerin kurtuluşunu kastediyorum” anlamına da gelebilir. Çünkü ‘*Allah yolu*’ her türlü hayrı kapsayan bir ifadedir, şeklinde bir değerlendirmeyi yapar (Zemahşerî, 2017, 2/188).

Carullah Zemahşerî'ye göre ayette sözü edilen temel anlam:

“*Ezilen erkekler*” İslâm'ı kabul edip, müşriklerin kendilerini hicretten alıkoyduğu, mecburen Mekke'de onların aralarında kalan ve onlardan eziyet görüp Allah'a kurtuluş için sürekli dua edenler olduğu söylenmiştir. Allah onların bir kısmına Medine'ye gitme imkânı verirken, bazıları fethedilene kadar Mekke'de kalmak durumunda kalmışlardır (Zemahşerî, 2017, 2/188). İbn Abbâs “Ben ve annem bu ayette sözü edilen “ezilen kadın ve çocuklardandık” diyerek, ayetin nazil olduğu tarihsel kültürel ortamı işaret eder. Ayetin nazil olduğu ortamın Mekke olduğu yönünde kültürel ve tarihsel ortamı belirginleştirmiştir (Zemahşerî, 2017, 2/188). Büyük müfessir Carullah, ayette ifade edilen *rical* ve *nisâ* ile hür erkek ve kadınlar, *vildân* ile de köle ve cariyelerin kastedilmiş olmasını da mümkün görmüştür. (Zemahşerî, 2017, 2/188, 189). Fetih sonrası süreçte ise Hz. Peygamber Mekke'den çıkınca vali olarak Attâb b. Esîd'i görevlendirmiş, sözü edilen mazlumlar ondan istedikleri himaye ve desteği görmüşlerdir. İbn Abbâs ayetin mefhumunu berraklaştırmak sadedinde: “O vali, zayıfın hakkını güçlüden alırdı; o kadar ki Mekke'de ezilenler, zalimlerden çok daha aziz oldular.” diye, ayetin ait olduğu manayı daha anlaşılır kılmıştır (Zemahşerî, 2017, 2/188).

Ömer Nasuhi Bilmen, Kur'an-ı Kerim Mealî Alisi ve Tefsiri'nde; Allah yolunda, İslâm cemiyetinin selâmeti uğrunda, ehli İslâm'ı din düşmanlarının zulmünden kurtarmanın cihat olduğunu ve bunun dinî bir görev olduğunu ayet bize ihtar eder; değerlendirmesi yapar. *Ey Müslümanlar! Ey kendilerine cihad farz olan; cihat ile mükellef olan zatlar! Sizin nasıl ve ne gibi bir mâniniz var ki, Allah Teâlâ'nın yolunda Hakkın dinini yüceltmek hususunda savaştan çekinesiniz? Zira Müslüman erkeklerden, kadınlardan, çocuklardan, peygamberin hicretinden sonra Mekke'de kalmış, müşrikler tarafından hırpalanarak zaafa düşürülmüş olan bir takım biçareler uğrunda savaşmıyor, onları o zulümden kurtarmak için çaba harcamıyorsunuz? O çaresizler: Ey Rabbimiz!. Bizi şu ahalisi zalim olan şehirden çıkar. Henüz fethedilmediği için müşriklerin yönetiminde bulunan Mekke'den bizi çıkar. Bizi İslâm yurduna hicrete muvaffak kıl ve bizim için kendi katından koruyucular gönder. Bunlar, işlerimizi üstlenecek bir vali, bir âdil âmir gönder. Bizi o zalim ahalinin esaretinden kurtarsın,* diye niyaz etmektedirler. Böyle taleplerde bulunanlar varken ve onlar zulme maruz kalıyorlarken, Allah'ın lütfuna sığınan ehli imanın imdadına koşmak sizin için bir görev olmaz mı? Şeklinde yorumlamıştır (Bilmen, 1985, 2/626).

Ömer Nasuhi söz konusu değerlendirmesiyle ayetin mantıki zeminini adım adım inşa ederken, doğru anlaşılma imkânını da güçlendirir. Zira ona göre, bir davranışı meşru kılan onun gerekçesidir. Bize göre o bu gerekçeyi güçlü bir biçimde ortaya koymuştur. Bu gerekçeler orta yerde durduğu ve var olduğu halde bana ne demeye imkân yoktur değerlendirmesi yapar.

Mevdudî de ayetin mesajını mutlaklaştırarak, ayete ilişkin coğrafi işaretleri kaldırır. Ona göre bu ayet, Mekke ya da bir başka yerde Müslüman olmuş fakat hicret etmeye güç yetiremedikleri gibi, kendilerini korumaya güçleri olmayan, bu yüzden de baskı ve zulme muhatap olmuş toplulukların, Allah'a nidasını konu edinmektedir (Mevdudî, 2005, 1/380-381). Mevdudî'nin sunduğu perspektif, ayetin mesajını yerel unsurlardan arındırarak ona evrensel bir nitelik kazandırır. O bu algısıyla ayetin nüzul sebebinin aşan ve anlamı zaman ve mekan dışına çıkararak evrenselleştiren bir perspektif geliştirmiştir.

Kimi müfessirlerin güçlü biçimde ortaya koyduğu üzere, nüzul şartlarının hususi olması, şüphe yok ki mananın umumî bir anlam ifade etmesine engel oluşturmaz. Anlamın şümulü, öte

yandan nüzul sebeplerine değil, vahyin mefhumuna ilişkin bir durumdur. Bu yüzden, söz konusu bu ayetin günümüzdeki Filistin-İsrail'e ilişkin bu gerilime dair mesajlar da içerdiği varsayılabilir.

Bu ayet, bize ne söyler konusuna geldiğimizde; vahyin indiği temel nüzul sebebi, ayetin mefhumunda asıldır. Fakat ayetin nüzul şartlarından modellemeler yaparak mefhumun güncellenmesi ve Kur'an'ın farklı yüzyıllardaki muhataplarına söyledikleri, ancak iz düşünüm olarak buradan çıkarsanabilir, görünüyor.

7. Filistin-İsrail Çekişmesinin Nisa 75. Ayetle İlişkilendirilmesinin İmkânı

Yöntem bilim açısından ayetin nüzul sebebi, onun anlam sınırlarını da önemli oranda belirler. Fakat ayetin anlam mefhumunun bunu aştığı; ayetin nüzul sebebiyle olan ilişkisinin izdüşümü alınarak, ayet kendi nazil olduğu tarihsel ve kültürel koşulların sonrasına ilişkin de bir şeyler söyleyebilir. Kur'an metninin yirmi birinci yüzyıl insanı olarak bize verdiği mesaj, bu model ile ancak elde edilir. Bu anlam algısı üzerinden; Kur'an'ın her zaman dilimine ilişkin en az bir mesajı olduğu varsayılabilir. Aksi durum ise Kur'an'ı tarihsel bir metin haline getirir ve onu indirildiği coğrafya ve tarihe/zamana mahkûm eder. Onu bugüne söz söyleyebilir hale getiren, ortak paydaları üzerinden nüzul sebebinden ilhamla yapılan genellemelerdir. Bu metodolojik anlayışla sözü edilen ayetin; *özgürlükleri gasp edilen ve temel insanî haklarına ulaşmaları engellenen insanlara ilişkin* olduğu söylenebilir. Bu ayet, olgusal zihniyeti açısından genellenebileceği gibi, ayetin verdiği mesajlar ise Filistin-İsrail çekişmesi bağlamında da ele alınarak yorumlanabilir. Kur'an'ın ruhu böyle bir anlamı ondan çıkarmamıza imkan verdiği gibi, dinin diyalektiği de böyle bir sonuca bizi ulaştırır.

Tarihin bir zaman diliminde köleleştirilmiş bir toplumu kurtarmak, onlara hürriyetlerini bahşetmek için Allah, bir peygamber görevlendirmiştir. Kur'an'da bir kurtuluş anlatısı olarak Hz. Musa modeli üzerinden İsrailoğullarına bir kurtarıcı göndermiş, o da firavundan İsrailoğullarını kendisiyle birlikte göndermesini talep etmiştir (A'râf 7/105).

Bizim yaklaşımımıza göre, İsrailoğullarının kurtarılması varsayıldığı gibi "tanrının insanları olmaları" sebebiyle değil, sadece insan oldukları içindir. Onlar özel bir topluluk oldukları için Allah bir peygamberini görevlendirmiş değildir. Onlar hakları gasp edilmiş insanlar oldukları için kurtarılmayı hak etmişlerdir.³ Bu yönüyle her bireyin temel insani özlük hakları kutsaldır, korunmayı hak eder. Kur'an'a yansıyan anlatı, İsrailoğullarının kurtuluşunu konu edinmiştir. Burada doğru mesajı görmek için, parmağa değil, parmağın gösterdiği yere bakmak icap eder. Örnekleme ya da modelli düşünme, olguyu çoğu zaman yer zaman kişilerden soyutlamayı gerektiren bir anlatıdır. Bugün de temel hak ve hürriyetleri ipotek altına alınmış, özlük haklarına el konulmuş kurbanlar (Filistinliler), yerlerinden ve yurtlarından edilmişlerdir. Dün Hz. Musa'nın onurlarını kurtardığı bu topluluk, bu gün insan onurunu hedef alan topluluktur.

³ Hz. Musa'nın yanındakilerle Mısır'dan çıkışı, basit bir göç değildir. Yukarıdaki ifadelerimiz bu göçü hafife almaz, fakat Hz. Musa ile birlikte bu yolculuğa katılanların kutsal oldukları için kurtarıldığı varsayımını reddeder. Bizim önerimiz, Hz. Musa'nın; onurları ayaklar altına alınan insanlığa onurlarını iade etmek yönünde bir hamle yaptığı şeklinde anlaşılmasıdır. Buna göre onlar İsrailoğulları kutsal oldukları için kurtarılmış değillerdir. Tarihin sözü edilen diliminde, insanın onurlarına kavuşmaları dilendi, onlar da insanlık ailesinin onurları ellerinden alınan bir kesimini temsil ediyordu. Allah Peygamberlerinden Hz. Musa üzerinden bir model olarak, onlara itibarlarını iade etti. Tarihin farklı zamanlarında farklı topluluklar model olarak peygamberlerin mücadelesinin nesnesi olmuş, kurtarılmışlardır. Bu kez de kurtarılan bu topluluk İsrailoğullarıdır. Bu durum onların kutsallıklarına, değil model bir mücadelenin nesnesi olduklarına ancak kanıt olabilir. Bu yolculuğa Hz. Musa ile birlikte çıkan insanların birçok mucizelere şahit olduğu gibi, sözü edilen bu insanlar topluluğu, Allah'ın emrettiği yere Hz. Musa idaresinde hicret etmişlerdir.

(İsrail), bugün sahip olduğu güce dayanarak türdeşlerini despotça, yok etmeye yeltenmiştir. Filistinli insanları yerlerinden-yurtlarından eden; hiçbir erdem, ahlakî değer ve norm tanımayan bu topluluk, sadece Filistinli topluma karşı risk oluşturmaz, dünyanın geri kalanı açısından da tehlike saçar. Onlar bu tutum ve tavırlarıyla pilot bölge konumundaki bu coğrafyadaki uygulamalarıyla, belirli tecrübeler edinirler. Bu tecrübelerini insanlığın geri kalanlarını da özgürlüklerinden mahrum bırakmak, onların sahip olduğu zenginlikleri sömürmek için fırsat beklerler. Fırsatını buldukları bir zaman diliminde de bunu hayata geçirmekten; bir an olsun geri durmayacaklardır.⁴ Va'd edilmiş topraklar anlayışı ile bu ideolojinin sahipleri komşu coğrafyalara da yönelmiş bir tehdit olarak geleceği zehirlemektedir.

Bu yüzden; aynı değerleri taşıyan aynı kaygılara sahip insan gruplarının ittifak ettikleri normları korumak konusunda müşterek hareket etmeleri ve birlikte söz konusu bu değerleri savunmaları beklenir. Birlik ve ittifaklar kurarak insanlığın güvenliklerini teminat altına almak, muhtemel düşmanları olan bu muhterislere karşı bir direnç noktası ve bariyer oluşturmaları umulur. Aksi durumda uluslararası arenada güçlü bağdaşıklar oluşturan Siyonist yapılara karşı herkes güçsüz ve savunmasız olacaktır. Bu yüzden yapılması gereken herkesin, menfaatleri dışında değer tanımayan ve dünya ölçeğinde bir ekonomik tekel oluşturmuş bu yapıya dur denilmesidir. Uluslararası yapılara nüfuz ederek etkisi altına alan bu kuruluşların mensuplarını kendi çıkarlarına çalışan memurlar haline dönüştüren bu canavara *dur* denilmesidir.

Her türlü sömürüye karşı bir direnç oluşturmak anlamına gelecek her türlü müttefikliği teşvik eden ayet, insanın içinde yaşadığı evrenin güvenilirliğini sarsacak ve insanı temel haklarından mahrum bırakacak her türlü saldırı ve eylemlere karşı, saldırıya uğrayanın haklarını korumaya bizi çağırır. Bu ayet, hakları gasp edilmekte olanın yanında durmaya, onların haklarını korumaya insanı davet eder. İnsani değerler merkezli bir dünya güvenliğini inananlarına telkin eder (Doğan, 2018, 97-118). Kötülük etme azmi gösterebilecek unsurlara karşı, evrensel düzeni korumayı barışı temini gaye edinen bir çatı oluşturarak, anarşist kalkışmalara karşı, zayıfları korumayı ve onlara yaşama haklarını iade etmeyi gaye edinen yapılar kurmayı öğütler.

8. Ayetin İçerdiği Global Mesajlar

Ayetin içerdiği bütüncül mana; savaşa ilişkindir. Fakat kendileri için savaşamayacak olanların haklarını korumak, savunmasız kadın ve çocukları savunmak, şeklindeki sunum bilindik kanaatlerden farklılık arz eder. Bu sebepten ayet, kadınlar ve çocuklar diye başlayan alışıldık yaklaşımların dışında bir perspektif sunar. Zira söz konusu ayette, geleneksel koşullarda savaşan kitle olarak kabul edilen erkekler de hukuku korunan, kendileri için savaşılacak grup içerisinde sayılmıştır. Bu ayette: *Halkı zalim olan, bu belde halkından bizi kurtaracak kimse yok mu diye, feryat eden insanlara nasıl yardım etmez ve onlara nasıl duyarsız kalırsınız? Onları nasıl duymazdan gelirsiniz! Bu insani bir durum mudur? İnsani bile olmayan bu durumu siz nasıl İslami bir tavır olarak kabul edip, bu duruma tepkisiz durabilirsiniz*, şeklindeki bir serzeniştir. Öte yandan bu ayet, “bu onların iç meselesi” diyerek savsaklayan ve inisiyatif almaktan kaçınanların da dayandığı asgari zemini etkisizleştirerek, bunun bir mazeret olamayacağını bize salık verir.

⁴ Bazı uluslararası şirketlerin, haklı haksız ayrımı yapmaksızın her durumda İsrail'in yanında olduğunu deklere ederek, İsrail ordusunu fonlaması, sözü edilen uluslararası şirketlerin dünyanın geri kalanını sömürdüğünü, başka bir kaynağa ihtiyaç duymayacak biçimde ortaya koyar.

Güçten düşürülmüş, zayıflatılmış ve kendi haklarını savunamaz konuma gelmiş her toplum, bu ayetin sınırları içerisinde kendine yer bulur. Bu yüzden ayetin anlam katmanlarının, Filistin-İsrail gerilimini muhatap alamayacağı iddia edilemez.

Nisa 75. ayeti, Filistin-İsrail geriliminde hayasızca yok edilen, yurtlarından sürülen ve hiçbir hakları gözetilmeyen müstazaf konumundaki insanların yanında yer almamızı telkin eder. Onların, hakları kendilerine iade edilinceye kadar despotlarla mücadele edilmesi gerektiğini bize salık verir.

Muhtemeldir ki Yahudiler İspanya'dan kovulduklarında (1492) onlara “*veli*” olarak ve “*Allah katından yardımcıları*” olarak yine bu ayetin tanıdığı imkânlarla Müslümanlar tarafından yardım edilmişti. İslam ülkelerinin farklı yerlerinde onlara bu sebeple yer gösterilmişti. Çünkü sözü edilen günlerde, tıpkı Hz. Musa'nın kurtarmasını icap ettiren Mısır'daki günleri gibi Yahudi toplumu, yine hakları ellerinden alınan, itilip kalkılan toplumdur. Oysa bugün; dünün müstazafların olan Yahudilerin bir kısmı⁵, başkalarını yurtlarından eden ve onları evlerinden çıkarıp yok eden konumundadır. O halde yapılması gereken; dünün müstazafların fakat bu günün zalimleri olan Yahudilere karşı, fakat yine müstazafların yanında saffımızı almamızdır.

Tüm bunlardan sonra: Allah, savaşı bir kamu hukuku meselesi olarak ortaya koyar. Bu çıkarımın nedeni ayette; Kur'an üslubu içinde “*neden onlar için savaşmıyorsunuz*” demek yerine, ayetin “Allah yolunda savaşmıyorsunuz” demeyi tercih etmiş olmasıdır.

Nisa süresinin 74. ayetinde ise Allah yolunda savaşanlar, “*Öyleyse bu dünya hayatını ahiret ile takas etmek isteyenler, Allah yolunda savaşsınlar. Allah yolunda savaşan herkese, ister öldürülmüş olsun, ister zafer kazansın zamanı geldiğinde, ona büyük bir mükâfat vereceğiz*” (Nisa 4/74) şeklindedir.

Mu'tezilî müfessir Zemahşerî; niçin “vildân” (çocuklar) kelimesinin ayette kullandığını yorumlamak sadedinde: Bununla vurgulanmak istenen zulmün ne kadar ileri gittiğini kayda geçirmektir yorumu yapar. O kadar ki; sözü edilen zalimlerin eziyetleri, anne-babalarını ezmek, ebeveynin itaatlerini kolaylaştırmak için, onların çocuklarına da zulüm ettikleri anlamına gelir. Böylece henüz mükellef olmayan, masum çocuklara bile onların zulmü ulaşmıştır, demek istenir (Zemahşerî, 2017, 2/188). Bu vurgu; denkler arasındaki yetişkinlerin mücadelesinde, çocukların bir zaaf ve zayıf halka olarak araçsallaştırılması olarak, ayette kınanmıştır. Kur'an Firavunun da böyle bir strateji izlediğini bize haber verir. Bugün yaşanmakta olan sosyal gerilimde de; zulüm bu masumlara kadar uzanmıştır. Çoluk çocuk ayırımı yapılmaksızın, hiçbir ahlak ilkesine sığmayan bir biçimde, yaşlı ve hastalar yok edilmekte, okullara ve hastanelere saldırılarak savaşmakta olan zinde güçler “hayasızca” itaate zorlanmaktadır.

Peki, sayısı her gün aratan çocuk ve sivil ölümleri, zulmün hiçbir dönemde bu kadar ileri gitmediğini, tarihin hiçbir döneminde insanın bu kadar vahşileşmediğini söylememiz için yeterli veriyi bize vermez mi? Öyleyse beklenmekte olan nedir? Dünya harekete geçmek için neyi beklemektedir? Aslında dünyamız beklemiyor, zira o hareket kabiliyeti elinden alınmıştır bu yüzden hareket edemiyor. Kurumsal organize yapılar, Siyonist etki ajanlarının güdümü altında bu

⁵ Burada sözü edilen grup, Siyonist Yahudilerdir. Asla bir din ya da bir inancın bütün mensupları burada kast ediliyor değildir. Zira dünyanın geri kalanından çok daha güçlü bir tonda bu işgale karşı çıkan ses yükselten Yahudilerin olduğu süreç boyunca görülmüştür. Çalışmamızın kendi bütünlüğü içinde ideolojik olarak kendilerini var etmek için dünyanın geri kalanını yaqmaya hazır Siyonist ideolojiyi, burada işaret ediyoruz.

gün esirdir. Zira küresel sistem, bu tespiti doğrular semptomları göstermiş, hareket kabiliyetinin elinden alındığını dile getirmiştir.

Dünya, kasaplar vekasap kılıklı katiller gördü, zalimler ise insanlık tarihinde hep vardı. Fakat mazlumları himaye edenler de geçmişte olurdu. Bu olayda görülen, kimsenin mazlumu himaye etmek istememesidir. Zalime “dur” diyecek kimsenin arabuluculuğa soyunmamasıdır. İnsanlık açısından utanç verici olan da budur. Ortada hala bir insanlık ailesinin olduğunu varsayarak, benzeri katliamlar görülmüş, hatta daha büyük kısımlar dünya üzerinden yaşanmış olabilir. Fakat kullandığı yöntem açısından her canlıyı hedef yapan böyle bir cellatlığa insanlık tarihi daha önce şahitlik etmemiştir. Her şeyi hedef yapabilen ve hiçbir şeyi ihmal etmeden yok eden bu yöntem, yaşlı insanlık için çok taze bir yöntemdir.

9. Sonuç

Söz konusu bu ayet, bireyin sahip olduğu değerler sebebiyle itilip kalkılamayacağını öngörür. İnsanlık ailesine mensup, hiçbir toplum ve bireyin değerleri sebebiyle kendi kaderine terk edilemeyeceklerine vurgu yapar. Büyük insanlık ailesinin mensubu kimi insanların, kimileri tarafından yok edilirken, ötekilerin; “görmedik”, “duymadık”, “bilmiyoruz” tavrı takınmalarının sorunlu bir tutum olduğunu da bu ayet ifade eder.

Zulme seyirci kalmanın doğurduğu ahlakî boşluğun, yarının dünyasında ciddi sorunlara kaynaklık edeceği, söz konusu ayette varsayılmıştır. Tüm temayülleri çiğneyerek ve uluslararası hukuku ayaklar altına alarak, icra edilen vahşet, himaye edilmişlerin; mahallede uyandırdıkları korkuyu ifade eder. İzleyip durduğumuz dram; bir korku filmi değil, gerçek bireylerin yaşamakta olduğu acıtan bir dramdır. Bundan daha korkuncu ise, insanlık ailesinin film izler gibi günlük ritüelini bozmadan çerez ve içeceği elinde olup bitene seyirci koltuğunda yakalanmasıdır.

Yahudilerin anti-semitizm adı altında dünyanın geri kalanına karşı güven altına alınmış hakları gibi dünyanın geri kalanlarının haklarının da Yahudilere karşı garanti altına alınması gerekir. Böylece anti-semitizm zırhının korumasına sahip ve bu zırhı suiistimal eden kimi Yahudilerin, başkalarının haklarını sömürmesi de uluslararası kurumlar tarafından engellenmelidir.

Toplum farkı gözetilmeksizin, herkesin hakları uluslararası toplum tarafından koruma altına alınmalı, beynelmilel bu kurumların objektif olmalarının gerektiği unutulmamalıdır. Aksi durum, bu yapılara güveni sarsacak ve kendisine güven duyulmayan bir uluslararası kamuoyu, oluşturacaktır. Güven vermeyen ve adil olmadığı düşünülen bu yapılar, çözüm odağı olarak da yarının dünyasında görülmeyecektir. Fakat görülen o ki, Yahudilerin hakları uluslararası toplumun garantörlüğü altında olduğu halde, Filistinlilerin haklarının sözü edilen uluslararası yapılarca teminat altına alındığı ise şüphelidir.

Tarafsızlığını yitirmiş bir dünyanın tesis ettiği bir düzenin adaleti temini olası olmadığı için, adaleti temin edecek yeni bir yapılanma bu durumda kaçınılmazdır. Ayrıcalıklı şımarık dünya vatandaşı geriye kalan herkes için bir tehdittir. Tez elden durdurulmalıdır.

Kaynakça

- Abdulcebbâr, el Hâmedânî Kâdî. (2013). *Şerhu'l-Usûli'l-Hamse*. çev. İlyas Çelebi, (2 cilt). Türkiye: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Azimli, Mehmet. (2010). Tarihin Kırılma Noktası; Hudeybiye Antlaşması. *Hikmet Yurdu* 3(6), 35-48.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. (1985). *Kur'an-ı Kerim Meali Alisi ve Tefsiri* (8 cilt). İstanbul: Serdar Bilmen Yayınevi.
- Bulut, Halil İbrahim. (2015). Semavi Dinlerin Ortak Ahlak Değerleri ya da Evrensel Değerler. *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1(1), 65-81.
- Doğan, Hasan. (2018). İslam Hukuku Açısından Müslümanlar Ve Müslüman Olmayanlar Arasındaki İlişkinin Dayandığı Esaslar Işığında Savaş-Bariş Kavramları. *Muhafazakar Düşünce Dergisi* 14(53), 97-118.
- El-Cevzî, Cemalu'd-din Ebu'l-Ferec. (1422). *Zâdu'l-Mesîr fi 'İlmî Tefsîr* thk. Abdu'r-Rezzâk el-Mehdî. Dâru'l-kitâb el-'Arâbî.
- El-Kurtubî, Ebu Abdullah Muhammed b Ahmed. (1964). *Câmi' li Ahkâmî'l-Kur'ân* thk. Ahmed el-Berdûnî-İbrâhîm Etfiş. Mısır: Dâru'l Kutubu'l-Mısriyye.
- Erten, Mevlüt. (2013). *Nass-Yorum İlişkisi*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Erdoğan, Recep Tayyip. (2021). *Daha Adil Bir Dünya Mümkün*. İstanbul: Turkuvaz Kitap.
- Eş'arî, Ebu'l-Hasan. (1950). *Makâlâtü'l-İslamiyyin ve İhtilafu'l-Musallîn* thk. Muhammed Muhyiddin Abdulhamid (2 cilt). Mısır: Mektebetu'n- Nahdatu'l-Mısriye.
- Eş'arî, Ebu'l-Hasan. (1413). *Risale li Ehli Suğûr bi Babi'l-Ebvâb* thk. Abdullah Muhammed Şakir Muhammed el- Cüneydî. Medin: Câmiatu'l-İslamiye.
- Kahraman, Dönmez, Hayrettin- İbrahim Kâfî. (2020). *Kur'an Yolu Tefsiri*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kapar, Mehmet Ali. (2016). Hudeybiye Seferi ve Hz. Muhammed'in Barişçı Siyaseti. *Tarihin Peşinde: Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmaları Dergisi* 8(16), 155-175.
- Kerim, Muhammed Ebu. (1994). *Vasıtiyyetu Ehli's-Sunne Beyne'l- Fırak*. Riyad:Dâru'r-Râye.
- Mâtürîdî, Ebu Mansur. (2005). *Tevîlâtü Ehlu's-Sunne* thk. Mejdî Bâslûm (10 cilt). Beyrut: Dâru'l Kutubu'l-İlmiye.
- Mâverdî, Ebû'l-Hasen 'Alî b. Muḥammed el-Başrî el-. (ts.). *en-Nuket ve'l-'Uyûn*. thk. es-Seyyid b. 'Abdılmaḫşûd b. 'Abdirrahîm, (6 Cilt). Beyrut: Dâru'l-Kutubi'l-'İlmiyye.
- Mevdûdî, Ebu'l-A'lâ. (2005). *Tefhimu'l-Kur'an* Çev. Muhammed han Kayaî vd (8 cilt). İstanbul: İnsan Yayınları.
- Müslim, b el-Haccâc b Müslim el-Kuşeyrî. (1992). *Sahih Muslim* thk. Fuâd Abdalbâkî (5 cilt). Beyrut: Dâru İhyai't-Turasi'l-'Arabî.
- Özcan, Zeki. (2000). *Teolojik Hermenötik*. İstanbul: Alfa Yayınları.
- Özdemir, Ahmet. (2013). Fıkıh Mezheplerinin Dâru'l-Harb ile İlişkilerde Savaşı Esas Almalarının Sebepleri ve Günümüz Açısından Tahlili. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13(1), 113-134.
- Özkan, Mustafa. (2010). Hudeybiye Antlaşması Özelinde Hz. Ömer'in Kişilik Tahlili Denemesi. *İSTEM* 15, 43-59.

- Râzî, Ebu Abdullah Fahreddin Muhammed b Ömer. (1420). *Mefâtihu'l- Gayb*. Beyrut: Dâru'l-İhya't-Turâsu'l-Arabî.
- Taşdelen, Vefa. (2012). Medeniyet: İnsanlığın Ortak Dili. *Hece Dergisi* 188, 8-22.
- Tekin Özkan. (2013). Bir Suç Önleme Aracı Olarak “İyiliği Yaygınlaştırma Ve Kötülükten Uzaklaştırma” İlkesinin Uygulanabilirliği. *Baberti* 17, 132-150.
- Yılmaz- Alagöz, Ayhan Nuri -Vahide. (2023). Birleşmiş Milletler’in Filistin Politikası. *Journal of Economics and Political Sciences* 3 (2), 113-124.
- Zemaşerî, Carullah Mahmûd b. Ömer. (2017). *el- Keşşâf*. çev. Abdulaziz Hatip (6 cilt). İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.